

Верховний
Суд

ДАЙДЖЕСТ
судової практики
Великої Палати
Верховного Суду

Рішення, внесені до ЄДРСР за
період з 01.03.2020 по 31.03.2020

Зміст

1. Справи, розглянуті з підстав необхідності відступу від висновків Верховного Суду України	4
1.1. Адміністративна юрисдикція	4
1.2. Цивільна юрисдикція	6
2. Справи, розглянуті з підстав необхідності визначення юрисдикції	10
2.1. Справи, які підлягають розгляду в порядку адміністративного судочинства	10
2.2. Справи, які підлягають розгляду в порядку господарського судочинства	13
2.3. Справи, які підлягають розгляду в порядку цивільного судочинства	18
3. Вимоги, які не підлягають розгляду в судовому порядку	22
4. Окремі правові позиції Великої Палати Верховного Суду	24
5. Справи, прийняті до провадження Великою Палатою Верховного Суду	31
6. Справи, повернуті Великою Палатою Верховного Суду на розгляд касаційних судів	35

Перелік уживаних скорочень

ВП ВС	–	Велика Палата Верховного Суду
ВСУ	–	Верховний Суд України
КАС ВС	–	Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду
КГС ВС	–	Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду
ККС ВС	–	Касаційний кримінальний суд у складі Верховного Суду
КЦС ВС	–	Касаційний цивільний суд у складі Верховного Суду
ГК України	–	Господарський кодекс України
ГПК України	–	Господарський процесуальний кодекс України
ЗК України	–	Земельний кодекс України
КАС України	–	Кодекс адміністративного судочинства України
КЗпП України	–	Кодекс законів про працю України
КЦЗ України	–	Кодекс цивільного захисту України
КПК України	–	Кримінальний процесуальний кодекс України
СК України	–	Сімейний кодекс України
ЦК України	–	Цивільний кодекс України
ЦПК України	–	Цивільний процесуальний кодекс України

1. Справи, розглянуті з підстав необхідності відступу від висновків Верховного Суду України

1.1. Адміністративна юрисдикція

Велика Палата Верховного Суду відступила від правового висновку Верховного Суду України щодо відсутності підстав для призначення пенсії на пільгових умовах з огляду на відсутність результатів атестації робочого місця, визначивши, що непроведення або несвоєчасне проведення атестації робочих місць власником підприємства не може бути підставою для відмови у призначенні пенсії за віком на пільгових умовах. Відповідальність за таку атестацію покладається на власника підприємства.

Велика Палата Верховного Суду підтримала правовий висновок Верховного Суду України, відповідно до якого, якщо чергова атестація була проведена з порушенням строків, а працівник до її проведення виконував роботу, яка дає право на пенсію за віком на пільгових умовах, цей період його роботи має бути зарахований до пільгового стажу за результатами попередньої атестації

19 лютого 2020 року Велика Палата Верховного Суду розглянула справу за позовом ОСОБА_1 до Центрального об'єднаного управління Пенсійного фонду України в місті Одесі про визнання дій протиправними, зобов'язання вчинити певні дії за касаційною скаргою Центрального об'єднаного управління Пенсійного фонду України в місті Одесі на постанову Київського районного суду міста Одеси від 09 березня 2017 року та постанову Одеського апеляційного адміністративного суду від 04 липня 2017 року, і прийняла постанову, в якій зазначила наступне.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

14 липня 2016 року ОСОБА_1 звернувся до Управління Пенсійного фонду України в Київському районі міста Одеси, правонаступником якого є Центральне об'єднане управління Пенсійного фонду України в місті Одесі, із заявою про призначення йому пенсії за віком на пільгових умовах, відповідно до пункту «б» статті 13 Закону України від 05 листопада 1991 року № 1788-XII «Про пенсійне забезпечення» (далі – Закон № 1788-XII).

При цьому відповідно до довідки ТОВ «Завод «Червоний Жовтень» від 07 липня 2016 року про підтвердження наявного трудового стажу для призначення пенсії за відсутності трудової книжки або відповідних записів у ній позивач у період з 11 січня 1984 року по 10 березня 1998 року працював на посаді шліфувальника абразивними кругами сухим способом на Одеському дослідному заводі «Червоний Жовтень», що становить 14 років 01 місяць 27 днів. У цій довідці зазначено, що посада, на якій працював позивач, передбачена Списком № 2.

Посада шліфувальника абразивними кругами сухим способом передбачена Списком № 2, а саме розділом XV «Металлообробка», затвердженого постановою Ради Ради Міністрів СРСР від 22 серпня 1956 року № 1173, яка була чинною на час роботи позивача на зазначеній посаді.

Рішенням від 24 жовтня 2016 року № 4307 Управління Пенсійного фонду України в Київському районі міста Одеси відмовило ОСОБА_1 в призначенні пенсії за віком на пільгових умовах за Списком № 2.

Зазначена відмова мотивована відсутністю в позивача достатнього пільгового стажу, оскільки його спеціальний стаж роботи за Списком № 2 складає 8 років 7 місяців при загальному стажі роботи 26 років 8 місяців, що не дає право на призначення пенсії. При цьому до пільгового стажу роботи за Списком № 2 не зарахований період роботи позивача з 22 ерпня 1992 року по 10 березня 1998 року на посаді шліфувальника абразивними кругами сухим способом на заводі «Червоний Жовтень», оскільки немає атестації робочого місця на вказаній посаді.

Вважаючи рішення відповідача щодо відмови у призначенні пенсії на пільгових умовах протиправним, позивач звернувся до суду із цим позовом.

ОЦІНКА СУДУ

Аналіз норм Кодексу законів про працю України та Закону України від 14 жовтня 1992 року № 2694-XII «Про охорону праці» свідчить про те, що роботодавець, який використовує найману оплачувану працю, зобов'язаний створювати безпечні та здорові умови праці, а за неможливості цього – поінформувати працівника під розписку про такі умови праці, а саме про наявність на робочому місці, де він буде працювати, небезпечних і шкідливих виробничих факторів, які ще не усунуто, та можливі наслідки їх впливу на здоров'я. Окрім того, роботодавець зобов'язаний поінформувати працівника про пільги і компенсації за роботу в таких умовах відповідно до чинного законодавства і колективного договору, в тому числі право на призначення пенсії за віком на пільгових умовах або за вислугу років.

Отже, можна зробити висновок, що особи, які зайняті на роботах із шкідливими і важкими умовами праці за Списком № 2, але з вини власника на таких підприємствах не було проведено атестацію робочого місця, мають право на зарахування стажу роботи на таких посадах до спеціального стажу, необхідного для призначення пенсії за віком на пільгових умовах Списком № 2, відповідно до пункту «б» статті 13 Закону № 1788-XII.

Цей висновок є також застосовним і щодо осіб, зайнятих на роботах із шкідливими і важкими умовами праці за Списком № 1.

Отже, Велика Палата Верховного Суду вважає, що непроведення або несвоєчасне проведення атестації робочих місць власником підприємства не може бути підставою для відмови у призначенні пенсії за віком на пільгових умовах. Відповідальність за непроведення або несвоєчасне проведення атестації робочих місць покладається на власника підприємства, а не працівника. При цьому контролюючу функцію у відносинах щодо проведення атестації робочих місць на підприємстві виконує держава в особі відповідних контролюючих органів, а не працівник.

За таких обставин Велика Палата Верховного Суду вважає за необхідне відступити від висновків Верховного Суду України, викладених у постановах від

10 вересня 2013 року у справі № 21-183а13, від 25 листопада 2014 року у справі №21-519а14, від 10 й 17 березня 2015 року у справах № 21-51а15, та № 21 585а14, від 14 квітня 2015 року у справі № 21-383а14, від 02 грудня 2015 року у справі № 21-1329а15, від 10 лютого 2016 року у справі № 21-5432а15 та від 12 квітня 2016 року у справі № 21-6501а15, щодо відсутності підстав для призначення пенсії на пільгових умовах з огляду на відсутність результатів атестації відповідного робочого місця за умовами праці.

При цьому, Велика Палата Верховного Суду не вбачає підстав для відступу від висновків Верховного Суду України, викладених у постанові від 16 вересня 2014 року у справі № 21-307а14, згідно яких, якщо чергова атестація була проведена з порушенням передбачених пунктом 4 Порядку № 442 проведення атестації строків, а працівник до її проведення виконував роботу, яка дає право на пенсію за віком на пільгових умовах, цей період його роботи має бути зарахований до пільгового стажу за результатами попередньої атестації. Такі висновки Верховного Суду України не суперечать зазначеним вище висновкам Великої Палати Верховного Суду.

Велика Палата Верховного Суду вважає, що суди першої та апеляційної інстанцій у справі дійшли правильного висновку про неправомірність дій відповідача щодо відмови позивачу у призначенні пільгової пенсії у зв'язку з відсутністю доказів проведення роботодавцем атестації робочого місця.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 19 лютого 2020 року у справі № 520/15025/16-а можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/87951282>.

1.2. Цивільна юрисдикція

Велика Палата Верховного Суду відступила від правового висновку Верховного Суду України щодо порядку зменшення суми відшкодування за час затримки розрахунку при звільненні працівника, визначивши, що суд, керуючись принципами співмірності, справедливості та пропорційності, може зменшити розмір середнього заробітку за час затримки розрахунку при звільненні працівника незалежно від того, чи він задовольняє позовні вимоги про стягнення належних звільненому працівникові сум у повному обсязі чи частково

Велика Палата Верховного Суду розглянула цивільну справу за позовом ОСОБА_1 (далі – позивач; представник – ОСОБА_2) до Публічного акціонерного товариства «Комерційний банк «Надра» (далі – ПАТ «КБ «Надра», відповідач) про стягнення заробітної плати за роботу у вихідні дні, компенсації втрати частини заробітної плати у зв'язку з порушенням строків її виплати та середнього заробітку за час затримки розрахунку при звільненні за касаційною скаргою позивача на рішення Апеляційного суду міста Києва від 12 вересня 2017 року і за касаційною скаргою відповідача на заочне рішення Шевченківського районного суду міста Києва від 28 травня 2015 року у складі судді Кондратенко О. О. та рішення

Апеляційного суду міста Києва від 12 вересня 2017 року, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивач працював у ВАТ «КБ «Надра», правонаступником якого є відповідач, на посаді начальника відділу індивідуального коучингу центру коучингу та супроводження управління розвитку персоналу департаменту управління персоналом та був звільнений із 16 лютого 2009 року наказом від 13 лютого 2009 року № 83-м за власним бажанням (стаття 38 КЗпП України).

25 грудня 2008 року письмовим розпорядженням ВАТ «КБ «Надра» № 549 «Про впровадження нового продукту та проведення семінарів для співробітників банку» впроваджувався новий продукт «Від тисячі до мільйона», у зв'язку з чим з 27 по 30 грудня 2008 року проводилися семінари для співробітників цього банку департаментом управління персоналом і департаментом змін та інновацій роздрібною мережі.

Проведення семінарів серед працівників відповідача передбачалось також відповідно до розпорядження віце-президента ВАТ «КБ «Надра» від 06 січня 2009 року № 3 «Про впровадження нового продукту на площадках продажу» з 12 по 28 січня 2009 року.

Незважаючи на те, що неробочими днями були 27, 28 грудня 2008 року, 17, 18, 24 та 25 січня 2009 року, у період з 27 по 30 грудня 2008 року та з 12 по 28 січня 2009 року позивач виконував трудові обов'язки з проведення семінарів у Харківському регіональному управлінні ПАТ «КБ «Надра».

Вважаючи, що відповідач, порушуючи трудове законодавство, не оплатив роботу у вихідні дні у подвійному розмірі, не надав інших днів відпочинку та під час звільнення з роботи позивача не виплатив йому відповідної компенсації, позивач просив стягнути з відповідача компенсацію за роботу у вихідні дні в розмірі 3443,96 грн, компенсацію втрати частини заробітної плати (індексацію) у зв'язку з порушенням відповідачем строків її виплати в сумі 1932,06 грн, а також середній заробіток за час затримки розрахунку відповідача при звільненні позивача у сумі 440 529,65 грн.

Апеляційний суд, змінюючи заочне рішення суду першої інстанції, застосував принципи справедливості та співмірності, та зменшив розмір стягнутого на користь позивача середнього заробітку за час затримки відповідачем розрахунку при звільненні позивача із 451 148,27 грн до 251 830,81 грн (55,82 %) від суми середнього заробітку позивача за весь час затримки відповідачем розрахунку з ним при його звільненні.

ОЦІНКА СУДУ

Відшкодування, передбачене статтею 117 КЗпП України, спрямоване на компенсацію працівнику майнових втрат, яких він зазнає внаслідок несвоечасного здійснення з ним розрахунку з боку роботодавця.

Загальною ознакою цивільно-правової відповідальності є її компенсаторний характер. Заходи цивільно-правової відповідальності спрямовані не на покарання боржника, а на відновлення майнової сфери потерпілого від правопорушення.

Відповідно до частини 1 статті 9 ЦК України така спрямованість притаманна і заходу відповідальності роботодавця, передбаченому статтею 117 КЗпП України.

З огляду на компенсаційний характер заходів відповідальності у цивільному праві Велика Палата Верховного Суду доходить висновку, що, виходячи з принципів розумності, справедливості та пропорційності, суд за певних умов може зменшити розмір відшкодування, передбаченого статтею 117 КЗпП України.

Верховний Суд України у постанові від 27 квітня 2016 року у справі за провадженням № 6-113цс16 дійшов висновку, що право суду зменшити розмір середнього заробітку, який має сплатити роботодавець працівникові за час затримки виплати з вини роботодавця належних звільненому працівникові сум у строки, визначені статтею 116 КЗпП України, залежить від таких чинників: наявність спору між працівником та роботодавцем з приводу розміру належних до виплати працівникові сум за трудовим договором на день звільнення; виникнення спору між роботодавцем та працівником після того, коли належні до виплати працівникові суми за трудовим договором у зв'язку з його звільненням повинні бути сплачені роботодавцем; прийняття судом рішення щодо часткового задоволення вимог працівника про виплату належних йому при звільненні сум у строки, визначені статтею 116 цього Кодексу. Водночас Верховний Суд України зауважив, що разом із тим при розгляді даної справи необхідно взяти до уваги і такі обставини, як розмір недоплаченої суми, істотність цієї частки порівняно із середнім заробітком працівника, обставини за яких було встановлено наявність заборгованості, дії відповідача щодо її виплати.

Велика Палата Верховного Суду погоджується з таким висновком у тому, що суд може зменшити розмір відшкодування, передбаченого статтею 117 КЗпП України, і що таке зменшення має залежати від розміру недоплаченої суми.

Водночас, Велика Палата Верховного Суду відступає від висновку Верховного Суду України, сформульованого у постанові від 27 квітня 2016 року у справі за провадженням № 6-113цс16, і вважає, що, зменшуючи розмір відшкодування, визначений виходячи з середнього заробітку за час затримки роботодавцем розрахунку при звільненні відповідно до статті 117 КЗпП України, необхідно враховувати: розмір простроченої заборгованості роботодавця щодо виплати працівнику при звільненні всіх належних сум, передбачених на день звільнення трудовим законодавством, колективним договором, угодою чи трудовим договором; період затримки (прострочення) виплати такої заборгованості, а також те, з чим була пов'язана тривалість такого періоду з моменту порушення права працівника і до моменту його звернення з вимогою про стягнення відповідних сум; ймовірний розмір пов'язаних із затримкою розрахунку при звільненні майнових втрат працівника; інші обставини справи, встановлені судом, зокрема, дії працівника та роботодавця у спірних правовідносинах, співмірність ймовірного розміру пов'язаних із затримкою розрахунку при звільненні майнових втрат працівника та заявлених позивачем до стягнення сум середнього заробітку за несвоєчасний розрахунок при звільненні.

Отже, з урахуванням конкретних обставин справи, які мають юридичне значення та, зокрема, визначених Великою Палатою Верховного Суду критеріїв, суд може зменшити розмір середнього заробітку за час затримки розрахунку при звільненні працівника незалежно від того, чи він задовольняє позовні вимоги про стягнення належних звільненому працівникові сум у повному обсязі чи частково. Тому Велика Палата Верховного Суду також відступає від висновку Верховного Суду України, сформульованого у постанові від 27 квітня 2016 року у справі № 6-113цс16 про те, що право суду зменшити розмір середнього заробітку залежить від прийняття судом рішення щодо часткового задоволення вимог працівника про виплату належних йому при звільненні сум у строки, визначені статтею 116 КЗпП України.

Позивач звернувся до суду з цим позовом у квітні 2015 року, тобто зі спливом більш ніж шести років після звільнення з роботи, яке мало місце 16 лютого 2009 року. Сума компенсації позивачу за роботу у вихідні дні (3443,88 грн), яку встановили суди попередніх інстанцій, є більш ніж у сто разів меншою ніж визначена сума середнього заробітку позивача за час затримки її виплати при звільненні (419 005,39 грн).

Для приблизної оцінки розміру майнових втрат працівника, пов'язаних із затримкою розрахунку при звільненні, які розумно можна було би передбачити, на підставі даних Національного банку України про середньозважені ставки за кредитами в річному обчисленні за 2009 – 2015 року можна розрахувати розмір сум, які працівник, недоотримавши належні йому кошти від роботодавця, міг би сплатити як відсотки, взявши кредит з метою збереження рівня свого життя.

З огляду на очевидну неспівмірність заявлених до стягнення сум середнього заробітку зі встановленим розміром заборгованості, характером цієї заборгованості, діями позивача та відповідача Велика Палата Верховного Суду вважає справедливим, пропорційним і таким, що відповідатиме обставинам цієї справи, які мають юридичне значення та наведеним вище критеріям, визначення розміру відповідальності відповідача за прострочення ним належних при звільненні позивача виплат у сумі 11 000 грн. Зазначена сума не відображає дійсного розміру майнових втрат позивача, пов'язаних із затримкою розрахунку при звільненні, а є лише орієнтовною оцінкою тих втрат, які розумно можна було би передбачити з урахуванням статистичних усереднених показників.

Тому у відповідній частині рішення суду апеляційної інстанції підлягає зміні з ухваленням рішення про часткове задоволення позовних вимог про стягнення за статтею 117 КЗпП за час затримки розрахунку при звільненні позивача відшкодування у сумі 11 000 грн.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 26 червня 2019 року у справі № 761/9584/15-ц можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/87952206>.

2. Справи, розглянуті з підстав необхідності визначення юрисдикції

2.1. Справи, які підлягають розгляду в порядку адміністративного судочинства

Спир щодо оскарження рішення органу місцевого самоврядування про припинення комунальних закладів охорони здоров'я підлягає розгляду у порядку адміністративного судочинства

12 лютого 2020 року Велика Палата Верховного Суду розглянула справу за позовом ОСОБА_1, ОСОБА_2, ОСОБА_3 до Львівської обласної ради про визнання недійсним і скасування рішення за касаційною скаргою ОСОБА_1, ОСОБА_2, ОСОБА_3 на ухвалу Львівського окружного адміністративного суду від 22 серпня 2018 року та постанову Восьмого апеляційного адміністративного суду від 30 жовтня 2018 року, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Рішенням Львівської обласної ради від 20 березня 2018 року № 648 «Про реорганізацію служби громадського здоров'я у Львівській області» вирішено припинити Комунальний заклад Львівської обласної ради «Львівський обласний центр здоров'я» та Комунальний заклад Львівської обласної ради «Львівський обласний медичний інформаційно-аналітичний центр» шляхом приєднання до Комунального закладу Львівської обласної ради «Львівський обласний центр громадського здоров'я», який є правонаступником майна, прав та обов'язків указаних комунальних закладів.

Засновником припинених комунальних закладів згідно з відомостями у Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань є Управління майном спільної власності Львівської обласної ради, яке діє від імені власника – Львівської обласної ради.

Вважаючи свої права порушеними та з метою відшкодування понесених витрат на лікування, позивачі звернулися до суду з цим позовом.

ОЦІНКА СУДУ

Відповідно до статті 32 Закону України «Про місцеве самоврядування» до відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належить, зокрема, управління закладами охорони здоров'я, оздоровчими закладами, які належать територіальним громадам або передані їм.

Положеннями статті 14 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» передбачено, що органи місцевого самоврядування реалізують державну політику у сфері охорони здоров'я в межах своїх повноважень, передбачених законодавством.

Відповідно до статті 59 Закону України «Про місцеве самоврядування» рада в межах своїх повноважень приймає нормативні та інші акти у формі рішень. Акти органів та посадових осіб місцевого самоврядування з мотивів їхньої невідповідності Конституції або законам України визнаються незаконними в судовому порядку.

З наведених норм можна зробити висновок, що прийняття рішень щодо управління закладами охорони здоров'я є як реалізацією державної політики у сфері охорони здоров'я, так і виконанням від імені територіальної громади управлінської функції у сфері управління закладами охорони здоров'я шляхом прийняття відповідних нормативних актів, а відтак – є нормативно-правовим актом органу місцевого самоврядування як суб'єкта владних повноважень у розумінні статті 4 КАС України.

Як убачається зі змісту оскаржуваного рішення органу місцевого самоврядування, ним припинено два комунальних заклади охорони здоров'я.

Крім того, звертаючись із цим позовом до суду, позивачі вказували на порушення відповідачем ряду нормативно-правових актів при прийнятті оскаржуваного рішення, а також на порушення інтересів територіальної громади в цілому та позивачів зокрема.

З огляду на те, що предметом спору у цій справі є рішення органу місцевого самоврядування, прийняте на виконання від імені територіальної громади функції управління закладами охорони здоров'я, і таке рішення впливає не лише на права та інтереси позивачів, як членів територіальної громади, а й на інтереси територіальної громади в цілому, то в цій справі позивачі діють на захист публічного інтересу, з метою судового контролю за публічними завданнями відповідного органу влади, а отже позивачі скористалися своїм правом, визначеним статтею 59 Закону України «Про місцеве самоврядування», на його оскарження в порядку адміністративного судочинства.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 12 лютого 2020 року у справі № 813/1368/18 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88265305>.

Спір щодо стягнення з Пенсійного фонду України недорахованої та неотриманої різниці у пенсії державного службовця підлягає розгляду у порядку адміністративного судочинства

4 березня 2020 року Велика Палата Верховного Суду розглянула справу за позовом ОСОБА_1 до Пенсійного фонду України, Державної казначейської служби України, третя особа – Управління Пенсійного фонду України в Жовтневому районі м. Харкова, про відшкодування шкоди, завданої органом державної влади, за касаційною скаргою Пенсійного фонду України на рішення Печерського районного суду міста Києва від 27 лютого 2017 року та ухвалу Апеляційного суду міста Києва від 03 серпня 2017 року, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

02 лютого 2009 року у зв'язку зі звільненням з роботи позивачка звернулась до Управління Пенсійного фонду України в Жовтневому районі м. Харкова за призначенням їй пенсії державного службовця, для розрахунку розміру якої вона надала довідку від 04 лютого 2009 року № 2 про складові заробітної плати (надбавки та премії за останні 24 календарні місяці роботи або за будь-які

60 календарних місяців роботи поспіль перед зверненням за пенсією), що подається для призначення пенсії відповідно до Закону України «Про державну службу», у формі, затвердженій постановою правління Пенсійного фонду України від 30 жовтня 2008 року № 19-11.

Згідно з довідкою від 04 лютого 2009 року № 2 до складу заробітної плати при розрахунку пенсії Управлінням Пенсійного фонду України в Жовтневому районі м. Харкова не було включено матеріальну допомогу на оздоровлення, матеріальну допомогу для вирішення соціально-побутових питань та індексацію заробітної плати й інші виплати на загальну суму 15 669,50 грн. які були нею одержані і з яких було сплачено внески до Пенсійного фонду.

Постановою Дзержинського районного суду міста Харкова від 02 липня 2014 року Управління Пенсійного фонду України в Жовтневому районі м. Харкова зобов'язане здійснити з 02 квітня 2014 року перерахунок її пенсії державного службовця, включивши до її складу суми матеріальної допомоги на оздоровлення, матеріальної допомоги для вирішення соціально-побутових питань, індексації заробітної плати відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 17 липня 2003 року № 1078 «Про затвердження Порядку проведення індексації грошових доходів населення» у загальному розмірі 15 669,50 грн зі збереженням процента нарахування пенсії на момент виходу на пенсію у 2009 році та виплати її у повному обсязі.

З урахуванням викладеного ОСОБА_1 просила суд стягнути з держави України в особі Державної казначейської служби України за рахунок коштів Державного бюджету України на відшкодування збитків у вигляді упущеної вигоди, завданих Пенсійним фондом України, щодо ненарахованої та неотриманої різниці у пенсії державного службовця за період з березня 2009 року по квітень 2014 року з урахуванням індексу інфляції суму у розмірі 82 617,35 грн шляхом списання Державною казначейською службою України коштів з Єдиного казначейського рахунку, призначеного для відшкодування шкоди, завданої рішеннями, дією чи бездіяльністю органу державної влади.

ОЦІНКА СУДУ

Відповідно до покладених завдань і функцій Пенсійний фонд України є суб'єктом владних повноважень у сфері нарахування та виплат пенсій, а спори, що виникають між учасниками цих відносин, є публічно-правовими, тому їх вирішення належить до юрисдикції адміністративних судів.

З позовних вимог у цій справі вбачається, що позивач по суті просить стягнути недораховану та неотриману різницю у пенсії державного службовця за період з березня 2009 року по квітень 2014 року з урахуванням індексу інфляції у сумі 82 617,35 грн. відповідачем є Пенсійний фонд України – суб'єкт владних повноважень, який здійснює владні управлінські функції на основі законодавства, тобто уповноважений здійснювати нарахування і виплату пенсії позивачу.

Тобто за вказаною позовною вимогою між сторонами виник публічно-правовий спір, пов'язаний зі здійсненням суб'єктом владних повноважень владних управлінських функцій з приводу нарахування та виплати пенсії позивачу.

Разом із цим Велика Палата Верховного Суду звертає увагу що слід розрізняти вимоги щодо стягнення недоотриманої суми пенсії (борг за пенсійними виплатами) та стягнення компенсації втрати частини доходів через порушення строків їх виплати.

Так у справі № 676/1557/16-ц (провадження № 14-197 цс 19) Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку, що оскільки відповідач (Кам'янець-Подільського об'єднаного управління Пенсійного фонду України Хмельницької області) вже погасив борг за пенсійними виплатами позивачу, а ця справа стосується захисту права позивача на компенсацію, зумовлену простроченням виплати пенсії належного розміру, тобто позовні вимоги пов'язані з відшкодуванням шкоди та заявлені без вимоги вирішити публічно-правовий спір, то такий спір необхідно розглядати за правилами цивільного судочинства.

Натомість, спір у цій справі (№757/63985/16) стосовно недоотриманої суми пенсії є публічно-правовим, виник з публічно-правових відносин за участю органу державної влади як суб'єкта владних повноважень, тому повинен розглядатися у порядку адміністративного судочинства.

Велика Палата Верховного Суду вважає, що суди першої та апеляційної інстанцій помилково визначили предметну юрисдикцію спору, розглянувши справу в порядку цивільного судочинства, оскільки не врахували, що спір стосовно недоотриманої суми пенсії є публічно-правовим, виник з публічно-правових відносин за участю органу державної влади як суб'єкта владних повноважень, тому повинен розглядатися у порядку адміністративного судочинства.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 4 березня 2020 року у справі № 757/63985/16 можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/88062861>.

2.2. Справи, які підлягають розгляду в порядку господарського судочинства

Позовні вимоги залізниці до міської ради про стягнення збитків за пільгове перевезення пасажирів, заявлені не на підставі договору про відшкодування компенсаційних виплат за наданий пільговий проїзд, а в силу прямої норми закону, підлягають розгляду у порядку господарського судочинства

3 березня 2020 року Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу Управління соціальної політики Нікопольської міської ради на постанову Центрального апеляційного господарського суду від 22 липня 2019 року та рішення Господарського суду Дніпропетровської області від 26 березня 2019 року у справі за позовом Акціонерного товариства «Українська залізниця» в особі Регіональної філії «Придніпровська залізниця» Акціонерного товариства «Українська залізниця» до Управління соціальної політики Нікопольської міської ради про стягнення збитків за пільгове перевезення пасажирів, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

19 серпня 2016 року позивач звернувся до відповідача листом № 395, у якому повідомив, що Регіональною філією «Придніпровська залізниця» забезпечуються соціально важливі перевезення пасажирів у приміському сполученні по всіх регіонах. Цим же листом позивачем направлено відповідачу проект договору у редакції Залізниці на 2016 рік з метою своєчасного отримання компенсаційних виплат за перевезення пільгової категорії громадян у приміському сполученні. Позивач у цій справі просив Залізницю надати відповідь про позитивне вирішення у термін до 1 вересня 2016 року.

31 серпня 2016 року відповідачем направлено на адресу позивача лист № 1381, у якому останній повідомив, що послуги з пільгового перевезення окремих категорій громадян передбачені чинним законодавством України. Фінансове забезпечення їх виконання до 2016 року здійснювалось за рахунок субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам. Законом України «Про Державний бюджет України на 2016 рік» видатки на фінансування компенсаційних виплат за пільговий проїзд окремих категорій громадян у 2016 році не передбачено. Заходами на 2016 рік до Програми соціального захисту населення міста Нікополя на 2016 – 2018 роки «ТУРБОТА», затвердженої рішенням Нікопольської міської ради від 25 грудня 2015 року № 7-2/VII, компенсаційні виплати за пільговий проїзд окремих категорій громадян у 2016 році з місцевого бюджету не передбачено. Відповідач зазначив, що на час розгляду листа позивача відсутня фінансова можливість бюджету міста у повній мірі виконувати всі покладені на місцеві бюджети повноваження стосовно виплат окремих пільг та компенсацій. Проекти договорів про відшкодування компенсаційних виплат за наданий пільговий проїзд у приміському сполученні Залізницею окремим категоріям громадян на 2016 рік залишив без розгляду та повідомив про це позивача.

Позивачем за власний рахунок у 2016 році здійснено перевезення пільгової категорії населення громадян на загальну суму 4 310 446,60 грн <...>. Узв'язку з цим, 20 грудня 2018 року позивач направив на адресу відповідача лист № 725/ДН, у якому просив останнього відшкодувати збитки за перевезення пільгової категорії громадян за 2016 рік у розмірі 4 310 446,60 грн, та долучив до цього листа копії облікових форм з січня по грудень 2016 року.

Несплата відповідачем 4 310 446,60 грн компенсацій витрат за пільгові перевезення окремих категорій громадян стала підставою звернення позивача з позовом до суду.

ОЦІНКА СУДУ

Частиною шостою статті 9 Закону України від 4 липня 1996 року № 273/96-ВР «Про залізничний транспорт» (далі – Закон № 273/96-ВР) встановлено, що для захисту інтересів окремих категорій громадян на пасажирських перевезеннях, у тому числі приміських, можуть передбачатися пільгові тарифи. Збитки залізничного транспорту загального користування від їх використання відшкодовуються за рахунок державного або місцевих бюджетів

залежно від того, яким органом прийнято рішення щодо введення відповідних пільг.

Пільгове перевезення пасажирів залізничним транспортом передбачено низкою законодавчих актів України. Норми вказаних законів, зокрема, закріплюють реалізацію державних гарантій певним категоріям громадян та є нормами прямої дії: безумовному обов'язку залізничного перевізника надавати пільги визначеним категоріям громадян кореспондує безумовний обов'язок держави в особі її органів відшкодувати такі пільги.

Таким чином, обслуговуючи категорію громадян України, які мають право на пільговий проїзд залізничним транспортом, Залізниця не має права відмовити їм з підстав відсутності належного фінансування для подальшого відшкодування залізницям витрат на перевезення визначених категорій громадян.

Отже, забезпечуючи пільгове перевезення окремих категорій громадян, держава поклала на себе обов'язок відшкодувати за рахунок державного або місцевого бюджетів збитки, понесені залізничним транспортом.

Як правильно враховано судами, частина друга статті 218 ГК України та стаття 617 ЦК України прямо передбачають, що відсутність у боржника необхідних коштів не вважаються обставинами, які є підставою для звільнення боржника від виконання зобов'язання.

Законодавством не передбачена залежність відшкодування вартості послуг, наданих пільговим категоріям громадян, від фактичного фінансування видатків місцевих бюджетів на здійснення заходів з виконання державних програм соціального захисту населення за рахунок субвенцій з державного бюджету.

Закон № 273/96-ВР та Правила перевезення пасажирів, багажу, вантажобагажу та пошти залізничним транспортом України, затверджені наказом Міністерства транспорту та зв'язку України від 27 грудня 2006 року № 1196, не передбачають жодного обмеження щодо надання послуг у разі відсутності коштів на зазначені цілі.

Таким чином, перевезення пасажирів на пільгових умовах виконано Залізницею не за власною ініціативою, а на виконання імперативних законодавчих вказівок щодо цього. Як наслідок, уповноважений на те державою орган – відповідач у справі у силу закону має відшкодувати за рахунок бюджетних коштів понесені витрати позивачу.

Відсутність у спірному випадку договору про відшкодування компенсаційних виплат за наданий пільговий проїзд у приміському сполученні не звільняє сторони від виконання господарського зобов'язання, оскільки зобов'язання сторін у цій справі виникає безпосередньо із законів України і не залежать від волевиявлення сторін.

Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду помилково не врахував того, що правовідносини у справі № 804/7864/15 виникли на підставі укладеного між сторонами справи договору від 30 січня 2014 року № 3/14 на виплату компенсаційних виплат за пільгове перевезення залізничним транспортом окремих категорій громадян, який за оцінкою судів у цій справі

є адміністративним. А відтак, указаний спір розглянуто судами за правилами адміністративного судочинства.

Водночас у справі № 904/94/19 вимоги про стягнення збитків за пільгове перевезення пасажирів заявлені Залізницею не на підставі договору, який, як уже зазначалось, між сторонами укладено не було, а в силу прямої норми закону, а отже, з урахуванням положень статті 21 КАС України та статті 20 ГПК України, розгляд такого спору відноситься до юрисдикції господарського суду, а підстав для відступу від правового висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 20 березня 2019 року у справі № 804/7864/15, не вбачається.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 03 березня 2020 року у справі № 904/94/19 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88265303>.

Спір за позовом адвоката щодо оскарження рішення президії адвокатського об'єднання про виключення його з числа членів останнього, а також оскарження рішення загальних зборів про припинення адвокатського об'єднання і передання всього майна громадській організації є корпоративним та підлягає розгляду у порядку господарського судочинства

26 лютого 2020 року розглянула справу за позовом ОСОБА_1 (далі – позивач) до Адвокатського об'єднання «Чернігівська обласна колегія адвокатів» (далі – адвокатське об'єднання; відповідач) про визнання незаконними та скасування рішень, зобов'язання вчинити дії, стягнення вартості привласненого майна і відшкодування шкоди за касаційними скаргами позивача та відповідача на рішення Деснянського районного суду м. Чернігова від 24 березня 2016 року та рішення Апеляційного суду Чернігівської області від 7 лютого 2017 року, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

З 24 квітня 2010 року до 6 лютого 2014 року включно позивач був членом адвокатського об'єднання, робочим місцем якого було визначено Деснянську юридичну консультацію <...>.

6 лютого 2014 року президія адвокатського об'єднання прийняла рішення № 1/1, згідно з яким відрахувала позивача з числа членів цього об'єднання через невиконання ним рішення президії адвокатського об'єднання від 11 жовтня 2013 року та несплату ним членських внесків протягом більше трьох місяців підряд. У доданому до цього рішення від 6 лютого 2014 року додатку зазначено, що станом на 1 жовтня 2014 року заборгованість позивача зі сплати членських внесків становить 610 грн.

27 лютого 2014 року загальні збори адвокатського об'єднання прийняли рішення про припинення діяльності цього об'єднання, а також ухвалили

невідкладно передати на безоплатній основі майно адвокатського об'єднання ГО «Чернігівське обласне об'єднання адвокатів».

Підставою звернення з позовом у цій справі позивач вважає порушення його прав як члена адвокатського об'єднання, а саме: рішення від 6 лютого 2014 року про виключення його зі складу адвокатського об'єднання прийняте з порушенням встановленого статутом порядку та за відсутності підстав для його прийняття; рішення від 27 лютого 2014 року про припинення адвокатського об'єднання та передання всього його майна громадській організації порушує майнові й інші права позивача як засновника адвокатського об'єднання.

ОЦІНКА СУДУ

Велика Палата Верховного Суду бере до уваги, що предметом оскарження є, зокрема, рішення президії відповідача про виключення позивача зі складу адвокатського об'єднання, після чого позивач втратив певні права, пов'язані із членством в адвокатському об'єднанні, зокрема, право користуватися приміщеннями Деснянської юридичної консультації, де знаходилося робоче місце позивача.

Верховний Суд України у постанові від 19 жовтня 2016 року у справі № 752/12003/13-ц (провадження № 6-1002цс16), від висновку в якій вважає за необхідне відступити Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду, встановив, що фізичні особи звернулися до ГБК «Теремки-1» із позовною заявою про скасування та визнання протиправними протоколів та рішень зборів вказаного кооперативу. Позивачі як члени кооперативу оспорювали законність рішень, прийнятих без їхнього відома, зборами уповноважених представників ГБК «Теремки-1». Верховний Суд України сформулював висновки щодо застосування приписів Закону України «Про кооперацію», вказавши, що у контексті обставин справи зміст спірних правовідносин обмежується з'ясуванням правової природи дій та/чи бездіяльності зборів уповноважених ГБК «Теремки-1», які за законом і статутом віднесені до повноважень цієї самоврядної організації і є питанням їхньої внутрішньої (статутної) діяльності. Верховний Суд України зазначив, що на спірні правовідносини компетенція суду, згідно з приписами статті 16 ЦК України не поширюється, оскільки ці питання стосуються внутрішньостатутної діяльності цієї організації.

Натомість, у справі № 750/3192/14 <...> на спірні правовідносин приписи Закону України «Про кооперацію» не поширюються, оскільки адвокатське об'єднання не є різновидом кооперативу. Відсутність належного регулювання таких правовідносин у статуті адвокатського об'єднання та наявність умов, визначених у частині першій статті 8 ЦК України, може зумовлювати застосування до відносин в адвокатському об'єднанні регулювання, передбаченого для товариств з обмеженою відповідальністю.

Відтак, висновки Верховного Суду України, сформульовані у постанові від 17 лютого 2016 року у справі № 752/12003/13-ц, до спірних правовідносин

незастосовні, тому підстав для відступу від вказаної правової позиції Верховного Суду України не вбачається.

Згідно з пунктом 2.1 статуту відповідача адвокатське об'єднання є добровільним професійним некомерційним об'єднанням адвокатів, які отримали свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю, має статус юридичної особи, печатку, штамп зі своїм найменуванням, самостійний баланс, поточні та інші рахунки в установах банків, в тому числі валютні.

Члени адвокатського об'єднання, крім прав адвоката, передбачених законодавством, мають право обирати та бути обраними до органів управління адвокатського об'єднання (пункт 12.1 статуту).

З огляду на вказане Велика Палата Верховного Суду вважає, що позивач є носієм корпоративних прав, а відносини між ним і відповідачем щодо членства в адвокатському об'єднанні, діяльності останнього та його припинення є корпоративними.

Адвокатське об'єднання є юридичною особою, а спір стосується, зокрема, членства у ньому та пов'язаних з членством прав позивача, який оскаржив управлінські рішення загальних зборів і президії цього об'єднання. Отже, ці вимоги пов'язані зі здійсненням позивачем корпоративних прав й оцінкою діяльності органів управління адвокатського об'єднання. Вирішення спору за такими вимогами належить до юрисдикції господарського суду згідно з пунктом 4 частини першої статті 12 ГПК України у редакції, чинній на час звернення з позовом до суду.

Вимоги позивача зобов'язати відповідача повернути робоче місце та відшкодувати матеріальну та моральну шкоду є похідними від вирішення корпоративного спору, а тому такі вимоги теж треба розглядати за правилами господарського судочинства.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 26 лютого 2020 року у справі № 750/3192/14 можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/88168781>.

2.3. Справи, які підлягають розгляду в порядку цивільного судочинства

Спір за позовом фізичної особи про зобов'язання органу місцевого самоврядування прийняти рішення щодо взяття на баланс пошкодженого внаслідок надзвичайної ситуації житлового будинку з метою отримання грошової компенсації підлягає розгляду у порядку цивільного судочинства

4 березня 2020 року Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу ОСОБА_1 на ухвалу Луганського окружного адміністративного суду від 10 січня 2019 року та постанову Першого апеляційного адміністративного суду від 06 березня 2019 року у справі за позовом ОСОБА_1 до Сватівської міської ради Луганської області (далі – Міськрада) про визнання протиправною бездіяльності, зобов'язання вчинити певні дії, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

9 жовтня 2015 року на вул. Новостаробільській у м. Сватове Луганської області на території об'єднаних польових складів ракетно-артилерійського озброєння сектору «А» Міністерства оборони України виникла пожежа з подальшою детонацією та розльотом боєприпасів.

Унаслідок зазначеної надзвичайної ситуації був пошкоджений житловий будинок позивачки за адресою: АДРЕСА_1.

Відповідно до договору купівлі-продажу від 24 грудня 1997 року НВ 0089796 власниками домогосподарства за вказаною адресою є ОСОБА_2 та ОСОБА_1 в рівних частках.

Оскільки позивачці не було виплачено грошову компенсацію, а також не було вжито органами виконавчої влади та місцевого самоврядування інших заходів для забезпечення житлом, ОСОБА_1 вирішила добровільно передати 1/2 частини пошкодженого житла до органу місцевого самоврядування – Миськради відповідно до положень статті 86 КЦЗ України з метою подальшого отримання компенсації.

На звернення позивачки Миськрада надала відповідь від 31 жовтня 2018 року № Р-848/5, у якій зазначила, що згоду ОСОБА_1 на передачу до комунальної власності належного їй житлового будинку розглянуто та у разі виділення коштів з державного бюджету для надання компенсації або придбання іншого житлового приміщення буде врахована її згода та прийняті відповідні рішення.

На думку позивачки, Миськрада, отримавши її рішення щодо добровільної передачі 1/2 частини пошкодженого житла, повинна була розглянути це питання на своїй сесії та прийняти відповідне рішення. У зв'язку з неприйняттям жодного рішення з цього питання Миськрада допустила протиправну бездіяльність, а відтак позбавила позивачку можливості в подальшому вимагати від держави грошову компенсацію за пошкоджене житло.

ОЦІНКА СУДУ

ОСОБА_1 звернулася до суду з позовною вимогою про зобов'язання органу місцевого самоврядування прийняти рішення щодо взяття на баланс 1/2 частини пошкодженого внаслідок надзвичайної ситуації житлового будинку для дотримання вимог статті 86 КЦЗ України з метою отримання грошової компенсації в подальшому.

Відповідно до пункту 6 Порядку надання та визначення розміру грошової допомоги або компенсації постраждалим від надзвичайних ситуацій, які залишилися на попередньому місці проживання, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 18 грудня 2013 року № 947 (у редакції, чинній на час звернення до суду з цим позовом) у Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві органи виконавчої влади в п'ятиденний строк з дня подання документів, зазначених у пункті 5 цього Порядку, а також за результатами обстеження житлових будинків (квартир), пошкоджених внаслідок надзвичайної ситуації або проведення робіт з ліквідації її наслідків, приймають рішення щодо надання постраждалим грошової допомоги, що оформляється протоколом, та повідомляють про це постраждалим.

У разі незгоди постраждалий може оскаржити зазначене рішення до суду.

Відповідно до статті 22 ЦК України особа, якій завдано збитків у результаті порушення її цивільного права, має право на їх відшкодування. Збитками є, зокрема, втрати, яких особа зазнала у зв'язку зі знищенням або пошкодженням речі.

З огляду на те, що метою звернення позивачки з цим позовом до суду є отримання в подальшому від органу місцевого самоврядування грошової компенсації за пошкоджене внаслідок надзвичайної ситуації житло, а однією з умов отримання такої компенсації є передача постраждалим пошкодженого житла органу місцевого самоврядування, Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку, що дії та/або бездіяльність органу місцевого самоврядування щодо прийняття такого житла як такі, що є частиною процедури отримання постраждалим компенсації, можуть бути оскаржені в порядку цивільного судочинства.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 4 березня 2020 року у справі № 360/162/19 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88376291>.

Спир за позовом фізичної особи, яка не є членом об'єднання співвласників багатоквартирного будинку (ОСББ), не є співвласником майна членів ОСББ, не є власником чи користувачем нерухомого майна у будинку, у якому діє ОСББ, щодо визнання недійсним рішення установчих зборів про створення такого ОСББ і скасування державної реєстрації підлягає розгляду у порядку цивільного судочинства

26 лютого 2020 року Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу ОСОБА_1 та його представника ОСОБА_2 на ухвалу Вознесенського міськрайонного суду Миколаївської області від 21 червня 2019 року та постанову Миколаївського апеляційного суду від 25 липня 2019 року у цивільній справі за позовом ОСОБА_1 до ОСББ «Соборності-19», третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, – державний реєстратор, про визнання недійсним рішення установчих зборів і скасування державної реєстрації, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

ОСОБА_1 звернувся до суду з указаним позовом, у якому просив визнати недійсним рішення установчих зборів ОСББ «Соборності-19» від 14 травня 2017 року, оформлене протоколом № 1 установчих зборів ОСББ, розташованого за адресою: вул. Соборності, 19, м. Вознесенськ, Миколаївська обл., скасувати державну реєстрацію відповідача, здійснену 19 травня 2017 року в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань (далі – Єдиний державний реєстр), номер запису 15211020000002017.

Позовну заяву мотивував тим, що при створенні ОСББ «Соборності-19» не дотримано вимог щодо порядку проведення установчих зборів та щодо прийняття рішення про його створення. Відповідач у листопаді 2017 року отримав

дозвіл на розробку проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки під будинок, де утворено ОСББ «Соборності-19», і прилеглої території у власність. Такий же дозвіл отримало Комунальне підприємство «Єдність» (далі – КП «Єдність»), що обслуговує будинок, у якому розташована належна йому на праві власності квартира, а також 1/6 частка сараю та 1/12 частка вбиральні. Вважав, що неправомірне створення ОСББ «Соборності-19», яке потягло за собою надання дозволу на розробку проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки під двоквартирним будинком АДРЕСА_1 і прилеглої території у власність, є порушенням його прав та інтересів.

ОЦІНКА СУДУ

Статтею 1 Закону України від 29 листопада 2001 року № 2866-III «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку» (далі – Закон № 2866-III) встановлено, що ОСББ – це юридична особа, створена власниками квартир та/або нежитлових приміщень багатоквартирного будинку для сприяння використанню їхнього власного майна та управління, утримання і використання спільного майна.

Відповідно до статті 4 Закону № 2866-III <...> основна діяльність ОСББ полягає в здійсненні функцій, що забезпечують реалізацію прав співвласників на володіння та користування спільним майном співвласників, належне утримання багатоквартирного будинку та прибудинкової території, сприяння співвласникам в отриманні житлово-комунальних та інших послуг належної якості за обґрунтованими цінами та виконання ними своїх зобов'язань, пов'язаних з діяльністю об'єднання.

Отже, вищезазначений Закон визначає ОСББ як юридичну особу, створену власниками для сприяння використанню їх власного майна, управління, утримання і використання неподільного та загального майна.

У справі № 462/2646/17 (провадження № 11-1272апп18) від 06 лютого 2019 року про визнання протиправної та скасування реєстраційної дії з державної реєстрації ОСББ позивачем є власник квартири у багатоквартирному житловому будинку, у якому створене ОСББ, державна реєстрація якого оспорювалася. У цій справі Велика Палата Верховного Суду зазначила, що правовідносини між власником нерухомого майна у житловому будинку та ОСББ, яке створене у тому ж будинку, найбільш подібні до спорів, пов'язаних із діяльністю або припиненням діяльності юридичної особи (пункт 3 частини першої статті 20 ГПК України).

Тобто спір між співвласником нерухомого майна – членом ОСББ та самим ОСББ, створення якого оскаржується, є подібним до корпоративного спору.

Закриваючи провадження у справі, суди першої та апеляційної інстанцій безпідставно керувалися висновками Великої Палати Верховного Суду у постанові від 20 вересня 2018 року у справі № 813/6286/15, оскільки правовідносини у цих справах не є подібними.

У справі, яка переглядається, позивач не є власником квартири та/або нежитлового приміщення ОСББ «Соборності-19», не є його членом, оспорує створення цієї юридичної особи, оскільки вважає, що останнє потягло за собою надання дозволу на розробку проекту землеустрою щодо відведення земельної

ділянки, на якій також розташовано КП «Єдність», яке обслуговує житловий будинок, у якому і знаходиться належна позивачу на праві власності квартира, зазначаючи, що цим порушені його права користування нерухомим майном.

Обраний позивачем спосіб захисту не є підставою для зміни предметної юрисдикції, оскільки статус позивача, як фізичної особи, яка не пов'язана корпоративними відносинами з ОСББ «Соборності-19», і конкретний спосіб захисту обирається позивачем відповідно до вимог статті 13 ЦПК України, тоді як суд може визначити у своєму рішенні такий спосіб захисту, який не суперечить закону, відповідно до вимог статті 5 ЦПК України.

За таких обставин Велика Палата Верховного Суду вважає, якщо фізична особа, яка не є членом ОСББ, не є співвласником майна членів ОСББ, не є власником чи користувачем нерухомого майна у будинку, у якому діє ОСББ, створення якого оспорується, при цьому оспорує правомірність створення цього ОСББ, то такий спір підлягає вирішенню в порядку цивільного судочинства.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 26 лютого 2020 року у справі № 473/2005/19 можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/88138144>.

3. Вимоги, які не підлягають розгляду в судовому порядку

Спір за позовом колишніх членів профспілки щодо оскарження рішення профспілки про виключення їх із членів та поновлення на раніше займаних посадах належить до виключної компетенції профспілок та їх внутрішньо-організаційної діяльності, а тому не підлягає судовому розгляду

26 лютого 2020 року Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу ОСОБА_1, ОСОБА_2 на ухвалу Дзержинського районного суду м. Кривого Рогу Дніпропетровської області від 28 січня 2019 року та постанову Дніпровського апеляційного суду від 12 червня 2019 року у цивільній справі за позовом ОСОБА_1, ОСОБА_2, ОСОБА_3 до Первинної профспілки, Всеукраїнської профспілки про визнання незаконним, скасування рішення та поновлення на роботі, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

17 жовтня 2012 року виборчою конференцією Первинної профспілки позивачів було обрано до складу профкому профспілки, а саме: голови та заступників голови профспілки. Вони сумлінно виконували свої обов'язки.

Постановою центрального комітету Всеукраїнської профспілки від 21 вересня 2018 року № 7/1 ухвалено рішення, відповідно до якого роботу голови профспілки, членів профкому – заступників голови визнано незадовільною та виключено їх із членів профспілки за вчинки, що призвели до значних фінансових зловживань, які мають ознаки кримінальних правопорушень, що є грубим порушенням статуту профспілки та є несумісним із членством у профспілці.

Указаним рішенням припинено повноваження голови профспілки ОСОБА_2 у зв'язку із втратою членства профспілки та відсторонено його від управління

профспілковими коштами. Також припинено повноваження заступників голови профспілки – ОСОБА_1 та ОСОБА_3.

На думку позивачів, виключення їх із членів профспілки та припинення повноважень голови та заступників голови профспілки є незаконним і таким, що суперечать статуту профспілки.

ОЦІНКА СУДУ

Відповідно до статті 14 Закону України від 15 вересня 1999 року № 1045-XIV «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» (далі – Закон № 1045-XIV), профспілки діють відповідно до законодавства та своїх статутів. Статути (положення) профспілок приймаються з'їздами, конференціями, установчими або загальними зборами членів профспілки відповідного рівня і не повинні суперечити законодавству України.

Частиною третьою статті 12 Закон № 1045-XIV встановлено, що забороняється втручання органів державної влади, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб у діяльність профспілок, їх організацій та об'єднань, яке може призвести до обмеження прав профспілок або перешкодити законному здійсненню їх статутної діяльності.

У цій нормі міститься пряма заборона втручання державних органів, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, роботодавців, їх об'єднань у статутну діяльність профспілок, їх організацій та об'єднань.

Відповідно до частини першої статті 33 Закону № 1045-XIV профспілкові органи мають право вимагати розірвання трудового договору (контракту) з керівником підприємства, установи або організації, якщо він порушує цей Закон, законодавство про працю, про колективні договори та угоди.

Таким чином, за змістом Закону № 1045-XIV у судовому порядку може бути оскаржено лише рішення профспілкового органу, в якому порушено вимогу про розірвання трудового договору (контракту) з керівником підприємства, установи або організації.

Правовідносини, які виникли між сторонами у справі, з оспорювання рішення центрального комітету Всеукраїнської профспілки щодо виключення позивачів із членів профспілки та поновлення їх на раніше займаних посадах не мають характеру трудових, про що свідчить положення статті 221 КЗпП України, які закріплюють застереження, стосовно непоширення порядку розгляду трудових спорів на спори про дострокове звільнення від виборної платної посади членів громадських та інших об'єднань громадян за рішеннями органів, що їх обрали.

Спір, що виник, належить до виключної компетенції профспілок та їх внутрішньо-організаційної діяльності, оскільки пов'язаний з питаннями членства у громадській організації, а тому такий спір має вирішуватися відповідно до статутних документів профспілок та законодавства, яке регулює основи їхньої діяльності.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 26 лютого 2020 року у справі 210/5659/18 можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/88138146>.

4. Окремі правові позиції Великої Палати Верховного Суду

Зацікавлена сторона має вчинити певні дії, спрямовані на відшкодування за рахунок іншої сторони витрат на професійну правничу допомогу, а інша сторона має право на відповідні заперечення проти таких вимог, що виключає ініціативу суду з приводу відшкодування витрат на професійну правничу допомогу одній із сторін без відповідних дій з боку такої сторони.

Вимога частини восьмої статті 141 ЦПК України щодо строку та порядку подання доказів про розмір судових витрат має застосовуватися і до справ, що розглядаються в спрощеному провадженні, де судові дебати відсутні.

Включення до витрат на правничу допомогу послуг зі складання та подання документів, прямо не передбачених ЦПК України, не свідчить про штучне збільшення обсягу робіт адвоката за рахунок подачі таких документів

19 лютого 2020 року Велика Палата Верховного Суду розглянула в порядку спрощеного позовного провадження заяву ОСОБА_1 про ухвалення додаткового рішення щодо розподілу судових витрат у справі за позовом ОСОБА_2 до ОСОБА_1, приватного нотаріуса Київського міського нотаріального округу Літвінчука Ігоря Анатолійовича (далі – приватний нотаріус), треті особи, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору: ОСОБА_3, Управління державної реєстрації Головного територіального управління юстиції у місті Києві (далі – Управління держреєстрації ГТУЮ у місті Києві), про визнання недійсним свідоцтва про реєстрацію права власності на земельну ділянку, скасування державної реєстрації права власності на земельну ділянку, визнання права власності на земельну ділянку.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

22 листопада 2019 року ОСОБА_1 подала до Великої Палати Верховного Суду заяву про ухвалення додаткового рішення щодо розподілу судових витрат, у тому числі витрат на професійну правничу допомогу.

На підтвердження понесення витрат на правничу допомогу 02 березня 2018 року представник ОСОБА_1 – адвокат Лісовський Р. А. подав до Дніпровського районного суду міста Києва клопотання про вжиття заходів забезпечення витрат відповідачки та подальшого залишення позову без розгляду у зв'язку з невнесенням позивачкою коштів на депозитний рахунок суду, а також довідку-розрахунок № 01 про розмір коштів, що підлягають виплаті адвокату, від 27 лютого 2018 року, з детальним описом робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом; підписану адвокатом Лісовським Р. А. та ОСОБА_1, яка є невід'ємним додатком до договору про надання правової допомоги від 05 серпня 2014 року № 05.8, та копію квитанції до прибуткового касового ордеру № 2702 від 27 лютого 2018 року про оплату ОСОБА_1 наданих адвокатських послуг на суму 73 703,20 грн.

У подальшому витрати на професійну правничу допомогу зросли ще на 50 894,40 грн, які нею оплачено лише 22 листопада 2019 року, що підтверджується доданими до цієї заяви довідкою-розрахунком № 02 від 22 листопада 2019 року

про розмір коштів, що підлягають виплаті адвокату, та копією квитанції до прибуткового касового ордера № 2211 від 22 листопада 2019 року на суму 50 894,40 грн.

З огляду на викладене, просила стягнути з ОСОБА_2 на свою користь понесені нею судові витрати, а саме витрати на професійну правничу допомогу на загальну суму 124 597,60 грн, судовий збір за подання апеляційної скарги в сумі 730,80 грн та за подання касаційної скарги в сумі 974,40 грн.

ОЦІНКА СУДУ

Щодо вирішення питання про професійну правничу допомогу

Розмір гонорару визначається лише за погодженням адвоката з клієнтом, а суд не вправі втручатися у ці правовідносини.

Разом із тим, ЦПК України передбачено такі критерії визначення та розподілу судових витрат: 1) їх дійсність; 2) необхідність; 3) розумність їх розміру, з урахуванням складності справи та фінансового стану учасників справи.

Із запровадженням з 15 грудня 2017 року змін до ЦПК України законодавцем принципово по новому визначено роль суду у позовному провадженні, а саме: як арбітра, що надає оцінку тим доказам та доводам, що наводяться сторонами у справі, та не може діяти на користь будь-якої із сторін, що не відповідатиме основним принципам цивільного судочинства.

Тобто саме зацікавлена сторона має вчинити певні дії, спрямовані на відшкодування з іншої сторони витрат на професійну правничу допомогу, а інша сторона має право на відповідні заперечення проти таких вимог, що виключає ініціативу суду з приводу відшкодування витрат на професійну правничу допомогу одній із сторін без відповідних дій з боку такої сторони.

Відповідно до частини першої статті 81 ЦПК України кожна сторона повинна довести ті обставини, на які вона посилається як на підставу своїх вимог або заперечень, крім випадків, встановлених цим Кодексом.

Принцип змагальності знайшов свої втілення, зокрема, у положеннях частин п'ятої та шостої статті 137 ЦПК України, відповідно до яких саме на іншу сторону покладено обов'язок обґрунтування наявності підстав для зменшення розміру витрат на правничу допомогу, які підлягають розподілу між сторонами, а також обов'язок доведення їх неспівмірності.

Велика Палата Верховного Суду при вирішенні питання про стягнення витрат на професійну правничу допомогу вважає за необхідне надати оцінку виключно тим обставинам, щодо яких позивач має заперечення.

Щодо своєчасного подання доказів понесених додаткових витрат на професійну правничу допомогу на суму 50 894,40 грн.

Велика Палата Верховного Суду звертає увагу, що постанова Великої Палати Верховного Суду ухвалена 13 листопада 2019 року. З матеріалів справи вбачається, що заява про ухвалення додаткового рішення про стягнення витрат на професійну правничу допомогу подана ОСОБА_1 22 листопада 2019 року, тобто зі спливом строків, передбачених положенням статті 141 ЦПК України. Крім того, надані відповідачкою квитанція до прибуткового касового ордера

№ 2211 та довідка-розрахунок № 02 датовані 22 листопада 2019 року на суму 50 894,40 грн.

Велика Палата Верховного Суду вважає, що вимога частини восьмої статті 141 ЦПК України щодо строку та порядку подання доказів про розмір судових витрат, які сторона сплатила або має сплатити у зв'язку з розглядом справи, має застосовуватися і до справ, що розглядаються в спрощеному провадженні, де судові дебати відсутні.

Велика Палата Верховного Суду вважає, що відповідачка пропустила строк для подання доказів понесених витрат. При цьому, у своєму клопотанні від 22 листопада 2019 року відповідачка не просила поновити пропущений процесуальний строк та не вказала про поважність причин його пропуску.

У зв'язку з цим Велика Палата Верховного Суду вважає, що в частині вирішення питання про стягнення витрат у розмірі 50 894,40 грн заяву відповідачки необхідно залишити без розгляду.

Щодо оплати вартості вчинених адвокатом дій, необхідних для представництва інтересів клієнта

З матеріалів справи та довідки-розрахунку № 01 від 27 лютого 2018 року вбачається, що не всі види правничої допомоги адвоката Лісовського Р. А. були пов'язані зі справою № 755/9215/15-ц. Зокрема, не можна вважати такими, що пов'язані саме з розглядом справи, складання та подачу скарг на ім'я голови Дніпровського районного суду міста Києва, до Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Вищої ради юстиції, які відсутні в матеріалах справи.

Складання та подання таких документів прямо не передбачено ЦПК України, однак виходячи із конкретних обставин справи, адвокат самостійно визначається зі стратегією захисту інтересів свого клієнта та алгоритмом дій задля задоволення вимог останнього та найкращого його захисту.

Із матеріалів справи убачається, що такі дії відповідають умовам договору про надання правової допомоги, а час, витрачений на складання та подання цих документів, є обґрунтованим.

Доводи позивачки, що справа неодноразово розглядалася у судах різних інстанцій, усі обставини справи були відомі і відповідачці та її представнику, а відтак обсяг часу на підготовку документів не міг бути значним, як і обсяг юридичної і технічної роботи, не можуть бути враховані при визначенні розміру витрат на правничу допомогу, оскільки не підтверджені доказами, є суб'єктивною оцінкою позивачки та спростовуються матеріалами справи, з яких убачається, що представник відповідачки надавав правові послуги у кожній судовій інстанції.

Велика Палата Верховного Суду вважає, що посилення представника позивачки, що документи по суті справи підписувалися та подавалися до суду безпосередньо ОСОБА_1, що, на його думку, ставить під сумнів фактичні обсяги наданої правничої допомоги адвокатом Лісовським Р. А. не підтверджено, оскільки відповідачкою доведено реальність надання правничої допомоги.

Щодо інших витрат на правничу допомогу, зазначених у довідці-розрахунку № 01, заперечень від позивачки чи від її представника не надійшло.

За таких обставин витрати ОСОБА_1 на професійну правничу допомогу підлягають задоволенню частково у розмірі 64 074,40 грн. оскільки саме на цю суму підтверджується доказами надання адвокатом правничих послуг у справі № 755/9215/15-ц та заява про їх відшкодування і розрахунок були надані у строк, визначений частиною восьмою статті 141 ЦПК України.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 19 лютого 2020 року у справі № 755/9215/15-ц можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/87951334>.

При виділі частки з нерухомого майна, яке є об'єктом спільної сумісної власності, власнику, частка якого виділяється, та власнику (власникам), частка якого (яких) залишається, мають бути виділені окремі приміщення, які повинні бути ізольованими від приміщень іншого (інших) співвласників, мати окремий вихід, підведену систему водопостачання, водовідведення, опалення тощо, тобто складати окремий об'єкт нерухомого майна

Велика Палата Верховного Суду розглянула справу за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2, ОСОБА_3 про виділ частки з майна, що є у спільній сумісній власності, та зустрічним позовом ОСОБА_2, ОСОБА_3 до ОСОБА_1, третя особа – реєстраційна служба Івано-Франківського міського управління юстиції Івано-Франківської області, про визнання за ОСОБА_2 та ОСОБА_3 права власності на 5/12 частин житлового будинку за кожним, визнання незаконними та скасування свідоцтва про право власності на нерухоме майно та рішення про державну реєстрацію права власності на житловий будинок, зобов'язання державного реєстратора внести запис до державного реєстру про скасування державної реєстрації права власності на житловий будинок, зобов'язання усунути перешкоди у користуванні, розпорядженні житловим будинком, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

11 травня 2004 року позивач спільно з відповідачами придбав у рівних частках земельну ділянку площею 0,0628 га, розташовану на АДРЕСА_1, з цільовим призначенням – для будівництва та обслуговування житлового будинку <...>.

У період 2004–2006 років на вказаній земельній ділянці за спільні кошти позивача та відповідачів побудовано житловий будинок загальною площею 466,5 кв. м, початковою вартістю 816 642,00 грн <...>.

Оскільки частки кожного зі співвласників у спільній сумісній власності є рівними, ОСОБА_1, ОСОБА_2 та ОСОБА_3 належить по 1/3 частині зазначеного домоволодіння.

17 вересня 2013 року позивач звернувся до відповідачів з письмовою пропозицією укласти договір про поділ житлового будинку та земельної ділянки в натурі, однак відповіді на пропозицію не отримав.

Посилаючись на наведене, ОСОБА_1 просив поділити спірний житловий будинок в натурі, виділити йому відокремлену частину житлового будинку,

що відповідає розміру 1/3 ідеальної частки у спільному майні <...>, залишивши 2/3 частини житлового будинку та земельної ділянки у власності відповідачів <...>.

ОСОБА_2 та ОСОБА_3 звернулися до суду із зустрічним позовом до ОСОБА_1, про визнання за ОСОБА_2 та ОСОБА_3 права власності на 5/12 частин житлового будинку, мотивуючи позов тим, що за рахунок спільних коштів сторін було побудовано лише підвальне приміщення та перший поверх спірного будинку, тоді як другий та третій його поверхи ОСОБА_3 та ОСОБА_2 побудували за власні кошти, а тому їм фактично належить 10/12 частин житлового будинку, а відповідачу – 2/12 його частини.

Суд першої інстанції у задоволенні позову позивача та зустрічного позову відповідачів відмовив. Суд апеляційної інстанції рішення суду першої інстанції скасував та ухвалив нове рішення, яким позов позивача про виділ частки із майна, що є у спільній сумісній власності та зустрічний позов відповідачів, задовольнив частково, зокрема, серед іншого, визнав та виділив у власність ОСОБА_1 приміщення, ідеальна частка яких у загальній вартості на домоволодіння становить 17/100 частин, визнав за ОСОБА_2 та ОСОБА_3 право власності 83/100 частин у житловому будинку.

ОЦІНКА СУДУ

Встановлено, що 10 грудня 2013 року зареєстровано право спільної сумісної власності на спірний будинок та 24 січня 2014 року сторонами отримано свідоцтво про право власності на нерухоме майно.

Відповідно до частини першої статті 370 ЦК України (у редакції, чинній на час виникнення спірних правовідносин) співвласники мають право на виділ у натурі частки з майна, що є у спільній сумісній власності.

У разі виділу частки з майна, що є у спільній сумісній власності, вважається, що частки кожного зі співвласників у праві спільної сумісної власності є рівними, якщо інше не встановлено домовленістю між ними, законом або рішенням суду (частина друга цієї ж статті).

Частиною першою статті 364 ЦК України передбачено право співвласника на виділ у натурі частки з майна, що є у спільній частковій власності.

За змістом цієї норми виділ частки зі спільного майна – це перехід частини цього майна у власність учасника спільної власності пропорційно його частки в праві спільної власності й припинення для цієї особи права на частку у спільному майні.

Відповідно до частини другої статті 364 ЦК України, якщо виділ у натурі частки зі спільного майна не допускається згідно із законом або є неможливим (частина друга статті 183 цього Кодексу), співвласник, який бажає виділу, має право на одержання від інших співвласників грошової або іншої матеріальної компенсації вартості його частки.

Таким чином, для здійснення виділу майна в натурі зі спільної сумісної власності суд має встановити частки кожного зі співвласників. При цьому відповідно до припису частини другої статті 370 ЦК України закон встановлює презумпцію рівності часток співвласників у праві спільної сумісної власності. Дана

презумпція може бути спростована домовленістю між співвласниками, законом або рішенням суду.

Разом з тим, визначаючи частки співвласників у праві спільної сумісної власності, апеляційний суд всупереч вимогам закону не навів будь-яких доказів на підтвердження своїх висновків.

Оскільки після виділу частки зі спільного нерухомого майна в порядку статті 364 ЦК України право спільної власності припиняється, то при виділі частки зі спільного нерухомого майна власнику, частка якого виділяється, та власнику (власникам), частки яких залишаються, мають бути виділені окремі приміщення, які повинні бути ізольованими від приміщень іншого (інших) співвласників, мати окремий вихід, підведену систему водопостачання, водовідведення, опалення тощо, тобто складати окремий об'єкт нерухомого майна в розумінні статті 181 цього Кодексу та пункту 10 Порядку присвоєння об'єкту нерухомого майна реєстраційного номера, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 8 грудня 2010 року № 1117 «Про ідентифікацію об'єктів нерухомого майна для державної реєстрації прав на них».

Разом з тим, дійшовши висновку про можливість виділення належної позивачу ОСОБА_1 частки у вигляді приміщень першого поверху будинку, апеляційний суд не звернув уваги на ці обставини, не перевірів та в рішенні не зазначив чи ті приміщення ізольовані від приміщень інших співвласників, чи мають окремий вихід, підключені системи водопостачання, водовідведення, опалення, тощо, тобто чи складають окремий об'єкт нерухомого майна, чи необхідне переобладнання будинку.

З огляду на викладене, рішення апеляційного суду не можна визнати законним й обґрунтованим і воно підлягає скасуванню з передачею справи на новий розгляд до суду апеляційної інстанції.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 20 листопада 2019 року у справі № 344/8200/14-ц можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88138154>.

Зміна законодавцем мінімального розміру аліментів, які підлягають стягненню з платника аліментів на одну дитину, не є підставою для зміни розміру аліментів відповідно до статті 192 СК України, а є підставою для зміни мінімального розміру аліментів, зазначених у виконавчому листі у процедурі виконання та стягнення аліментів, та враховується під час визначення суми аліментів або заборгованості

4 березня 2020 року Велика Палата Верховного Суду розглянула справу за скаргою ОСОБА_1 на дії і постанови державного виконавця та виконуючого обов'язки начальника Славутського міськрайонного відділу Державної виконавчої служби Головного територіального управління юстиції у Хмельницькій області, заінтересована особа – ОСОБА_2, за касаційною скаргою ОСОБА_1 на ухвалу Славутського міськрайонного суду Хмельницької області від 20 лютого 2019 року

та постанову Хмельницького апеляційного суду від 03 червня 2019 року, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Судами встановлено, що в провадженні Славутського міськрайонного ВДВС ГТУЮ в Хмельницькій області перебуває виконавче провадження з примусового виконання виконавчого листа від 21 вересня 2009 року про стягнення з ОСОБА_1 аліментів на утримання неповнолітнього сина в розмірі 30 % прожиткового мінімуму на дитину відповідного віку.

Постановою державного виконавця від 16 березня 2018 року на ОСОБА_1 накладено штраф у розмірі 9 433,50 грн у зв'язку з несплатою останнім аліментів на суму 18 876 грн.

Позивач посилався на те, що він сплачував аліменти належним чином, проте це не було враховано при визначенні розміру заборгованості зі сплати аліментів. Крім того, при визначенні розміру заборгованості зі сплати аліментів в.о. начальника ДВС виходив із невірного розміру відсотків прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку. Попри те, що рішенням суду із нього стягнули аліменти у розмірі 30 % прожиткового мінімуму на дитину відповідного віку, розрахунок в.о. начальника ДВС проведено із застосуванням 50 % прожиткового мінімуму на дитину відповідного віку, що призвело до збільшення розміру заборгованості зі сплати аліментів.

Також заявник посилався на те, що неврахування державним виконавцем фактичної сплати аліментів та невірного визначення суми заборгованості зі сплати аліментів стало підставою для необґрунтованого обмеження його у праві виїзду за межі України.

ОЦІНКА СУДУ

У частині першій статті 192 СК України передбачено, що розмір аліментів, визначений за рішенням суду або домовленістю між батьками, може бути згодом зменшено або збільшено за рішенням суду за позовом платника або одержувача аліментів у разі зміни матеріального або сімейного стану, погіршення або поліпшення здоров'я когось із них та в інших випадках, передбачених цим Кодексом.

У постанові Верховного Суду України від 05 лютого 2014 року у справі № 6-143цс13 зроблено висновок, що розмір аліментів, визначений рішенням суду, не вважається незмінним <...>. Значне погіршення матеріального становища батька може бути підставою для його вимоги про зменшення розміру аліментів. СК України передбачає підстави для зміни розміру аліментів, визначеного за рішенням суду, але не пов'язує їх зі способом присудження. Стаття 192 СК України тільки вказує на можливість зміни раніше встановленого розміру аліментів за наявності доведених в судовому порядку підстав, а саме: зміни матеріального або сімейного стану, погіршення або поліпшення здоров'я когось із них та в інших випадках, передбачених цим Кодексом. З огляду на відсутність імперативної заборони змінювати розмір аліментів шляхом зміни способу їх присудження, за положеннями статті 192 СК

України зміна розміру аліментів може мати під собою зміну способу їх присудження (зміна розміру аліментів, стягнутих за рішенням суду у частці від заробітку (доходу) матері, батька дитини на розмір аліментів, визначений у певній твердій грошовій сумі та навпаки).

Отже, у спірних правовідносинах підлягає застосуванню не тільки стаття 192 СК України, але й низка інших норм, присвячених обов'язку батьків утримувати своїх дітей.

Аналіз змісту статті 192 СК України свідчить, що зміна законодавцем мінімального розміру аліментів, які підлягають стягненню з платника аліментів на одну дитину, не є підставою для зміни розміру аліментів відповідно до статті 192 СК України.

Разом з тим, зміна законодавцем мінімального розміру аліментів, які підлягають стягненню з платника аліментів на одну дитину, не є підставою для зміни розміру аліментів відповідно до статті 192 СК України, але є підставою для зміни мінімального розміру аліментів, зазначених у виконавчому листі у процедурі виконання та стягнення аліментів, та враховується під час визначення суми аліментів або заборгованості.

Законом України від 03 липня 2018 року № 2475-VIII частину першу статті 71 Закону України «Про виконавче провадження» доповнено абзацом другим, яким передбачено, що виконавець стягує з боржника аліменти у розмірі, визначеному виконавчим документом, але не менше мінімального гарантованого розміру, передбаченого СК України. Тобто законодавством передбачений механізм, який надає можливість забезпечити виплату аліментів у розмірі не нижче мінімального гарантованого розміру, передбаченого СК України навіть при наявності постановлених раніше судових рішень про стягнення аліментів у розмірі, нижчому ніж мінімальний гарантований розмір аліментів, встановлений законом на час стягнення.

Отже, суди першої та апеляційної інстанцій дійшли обґрунтованого висновку про те, що державний виконавець, розраховуючи заборгованість по аліментам, правильно виходив із мінімально граничного розміру аліментів на рівні 50 % прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 04 березня 2020 року у справі № 682/3112/18 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88376289>.

5. Справи, прийняті до провадження Великою Палатою Верховного Суду

1. Суд, який направив справу: КЦС ВС

Дата прийняття ухвали: 03 березня 2020 року

Справа № 523/14489/15-ц (Провадження № 14-22 цс 20).

Сторони: ОСОБА_1 до ОСОБА_2.

Суддя-доповідач: Гудима Д. А.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Великої Палати Верховного Суду.

Опис: КЦС ВС вважає за необхідне відступити від правового висновку, викладеного у постанові ВП ВС, відповідно до якого відсутність нотаріально посвідченої згоди іншого зі співвласників (другого з подружжя) на укладення договору іпотеки позбавляє співвласника, який вчинив правочин, необхідних повноважень на укладення договору про розпорядження спільним майном. Укладення такого договору свідчить про порушення його форми і відповідно до частини четвертої статті 369, статті 215 ЦК України надає іншому зі співвласників (другому з подружжя) право оскаржити договір з підстав його недійсності. На думку КЦС ВС, такий висновок потрібно конкретизувати вказівкою на те, що у разі, якщо відбувається встановлення факту проживання однією сім'єю на підставі рішення суду й оспорюється правочин, вчинений до моменту набрання законної сили таким рішенням, зазначений висновок не застосовується.

2. Суд, який направив справу: КЦС ВС

Дата прийняття ухвали: 03 березня 2020 року

Справа № 761/21898/16-ц (Провадження № 14-5цс20).

Сторони: ОСОБА_1 до Управління виконавчої дирекції Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України у місті Києві.

Суддя-доповідач: Гудима Д. А.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: виключна правова проблема.

Опис: На думку КЦС ВС, ВП ВС застосовує різні підходи до визначення юрисдикції суду у спорах з органами Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України у подібних правовідносинах, а тому виключною правовою проблемою є розмежування адміністративної та цивільної юрисдикцій у подібних спорах за участю Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України, враховуючи характер спірних правовідносин і підстави позову.

3. Суд, який направив справу: КАС ВС

Дата прийняття ухвали: 4 березня 2020 року

Справа № 592/5164/16-а (Провадження № 11-76апс20).

Сторони: ОСОБА_1 до Головного управління Пенсійного фонду України в Сумській області.

Суддя-доповідач: Анцупова Т. О.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду України.

Опис: КАС ВС вважає за необхідне відступити від правового висновку, викладеного у постанові ВСУ, відповідно до якого премії, встановлені наказами Міністра

оборони України, не є підставою для перерахунку пенсії відповідно до частини третьої статті 63 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб».

4. Суд, який направив справу: КГС ВС

Дата прийняття ухвали: 17 березня 2020 року

Справа № 907/29/19 (Провадження № 12-17гс20)

Сторони: ФГ «Колос» до ГУ Держгеокадастру у Закарпатській області, Головного територіального управління юстиції у Закарпатській області.

Суддя-доповідач: Бакуліна С. В.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду.

Опис: КГС ВС вважає за необхідне відступити від правового висновку, викладеного у постанові КЦС ВС, відповідно до якого колегія суддів фактично визнала законною можливість створення з наступним правонаступництвом фермерського господарства внаслідок перетворення з колективного сільськогосподарського підприємства. Натомість, думку КГС ВС, нормами спеціальних законів (Закон України «Про селянське (фермерське) господарство», Закон України «Про колективне сільськогосподарське підприємство») не передбачалося можливості створення фермерського господарства саме шляхом перетворення з іншої юридичної особи, в т.ч. і з колективного сільськогосподарського підприємства, з наступним правонаступництвом прав та обов'язків такої юридичної особи, в тому числі і права власності на земельні ділянки.

5. Суд, який направив справу: КГС ВС

Дата прийняття ухвали: 17 березня 2020 року

Справа № 916/3146/17 (Провадження № 12-15гс20).

Сторони: ПАТ «Імексбанк» до ТОВ «Україна».

Суддя-доповідач: Власов Ю. Л.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду.

Опис: КГС ВС вважає за необхідне відступити від правових висновків, викладених у постановках КЦС ВС, щодо застосування при вирішенні спорів, які виникли на підставі кредитних правовідносин, частини четвертої статті 36 Закону України «Про іпотеку». На думку КГС ВС, внаслідок звернення стягнення на предмет іпотеки або застави шляхом визнання за кредитором права власності на нього, кредитор не втрачає права вимоги до боржника щодо одержання задоволення порушеного основного зобов'язання за рахунок іншого виду забезпечення.

6. Суд, який направив справу: КГС ВС

Дата прийняття ухвали: 17 березня 2020 року

Справа № 910/719/19 (Провадження № 12-18гс20).

Сторони: РВ Фонду державного майна України по місту Києву до ФОП ОСОБА_1, за участю третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні позивача – НАУ.

Суддя-доповідач: Рогач Л.І.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду України.

Опис: КГС ВС вважає за необхідне відступити від правового висновку, викладеного у постанові ВСУ, відповідно до якого положення статті 17 Закону України «Про оренду державного та комунального майна», якими встановлено умови набуття переважного права на укладення договору оренди на новий термін, визначають обов'язок власника майна письмово попередити орендаря про намір повернення такого майна для власних потреб, але не містять вказівки про необхідність саме отримання такого повідомлення орендарем, або про зобов'язання власника перевіряти вчасність його отримання у разі відсутності заяви про припинення договору після закінчення його терміну. В свою чергу, КГС ВС вважає, що має значення встановлення не лише факту направлення заяви, але й визначення, чи була вона отримана іншою стороною.

7. Суд, який направив справу: КЦС ВС

Дата прийняття ухвали: 17 березня 2020 року

Справа № 264/5957/17 (Провадження № 14-37цс20).

Сторони: ОСОБА_1 до ПАТ «Банк Форум».

Суддя-доповідач: Гудима Д. А.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Великої Палати Верховного Суду.

Опис: КЦС ВС вважає за необхідне відступити від правового висновку, викладеного у постанові ВП ВС, щодо застосування пункту 1 частини першої статті 255 та статті 414 ЦПК України, у якій вона скасувала рішення судів першої й апеляційної інстанцій і закрила провадження у справі з огляду на припинення юридичної особи-позивача у справі та відсутність у нього правонаступників. На думку КЦС ВС, не є підставою для закриття провадження у справі сама по собі ліквідація юридичної особи без з'ясування того, чи допускають спірні правовідносини правонаступництво та чи відбулося правонаступництво до ліквідації юридичної особи.

8. Суд, який направив справу: КЦС ВС

Дата прийняття ухвали: 23 березня 2020 року

Справа № 689/26/17 (Провадження № 14-47цс20).

Сторони: ОСОБА_1 до ОСОБА_2.

Суддя-доповідач: Ситнік О. М.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду України.

Опис: На думку КЦС ВС, існує необхідність відступити шляхом уточнення від правового висновку, викладеного у постанові ВСУ, щодо тлумачення положень статті 120 ЗК України у редакції, чинній у період з 01 січня 2002 року до 20 червня 2007 року, у частині переходу до набувача права власності на земельну ділянку в разі виникнення такого права на будівлю та споруду, які на ній розташовані.

6. Справи, повернуті Великою Палатою Верховного Суду на розгляд касаційних судів

1. Суд, який направив справу: КГС ВС

Дата прийняття ухвали: 17 березня 2020 року

Справа № 910/17317/17 (Провадження № 12-14гс20).

Сторони/предмет: ПАТ «Укрнафта» до Державного агентства резерву України, за участю третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні відповідача: Міністерства фінансів України, Міністерства аграрної політики та промисловості України, про стягнення 493 578 009,10 грн

Суддя-доповідач: Кібенко О. Р.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: виключна правова проблема.

Опис: На думку КГС ВС, існує неоднозначне питання щодо застосування положень про позовну давність за вимогами суб'єкта господарювання до державного органу про стягнення грошових коштів, заявлених відповідно до частини другої статті 625 ЦК України, та пені, нарахованої на підставі Закону України «Про державний матеріальний резерв», на суму заборгованості за судовим рішенням, пред'явленим до виконання, однак таким, що тривалий час не виконується. Тобто вирішенню підлягають питання чи застосовуються до таких вимог положення про позовну давність і з якого моменту вона розпочинає свій перебіг у цих правовідносинах.

Позиція ВП ВС: КГС ВС не виклав правової проблеми, яку містить ця справа, саме щодо правозастосування відповідних норм права, не здійснив посилань на конкретні справи або їх кількісні показники, які б свідчили про те, що судами було сформовано різну правову позицію при вирішенні справ з подібними правовідносинами. Питання про застосування положень про позовну давність, визначення моменту, з якого вона розпочинає свій перебіг у конкретних правовідносинах, застосування положень статті 625 ЦК України та Закону України

«Про державний матеріальний резерв» можуть бути вирішені судом касаційної інстанції під час розгляду касаційної скарги відповідно до його повноважень.

2. Суд, який направив справу: КГС ВС

Дата прийняття ухвали: 17 березня 2020 року

Справа № 908/3736/15 (Провадження № 12-12гс20).

Сторони/предмет: компанії JUDSON TRADING LIMITED до АТ «ЗалК» за участю третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні відповідача: Фонду державного майна України, АТ «Сбербанк», компанії VELBAY HOLDINGS LIMITED (Велбей Холдінгс Лімітед), за участю Прокуратури Запорізької області про стягнення 39 154 924,11 дол. США, що еквівалентно 835 141 406,20 грн.

Суддя-доповідач: Кібенко О.Р.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: виключна правова проблема.

Опис: На думку КГС ВС, на цей час несформованою є судова практика з питань застосування Закону України «Про санкції» до правовідносин з виконання господарських зобов'язань, сторонами у яких є особи, зазначені у додатку 2 до рішення РНБО від 02 травня 2018 року; ці питання можуть виникнути у невизначеній кількості справ; механізм реалізації застосованих санкцій визначений для банків і відсутній до правовідносин з виконання господарських зобов'язань; як наслідок невизначеним є питання про те, чи може бути застосування до особи санкцій підставою для зупинення, відстрочення або припинення виконання зобов'язання іншою стороною.

Позиція ВП ВС: КГС ВС не виклав правової проблеми, яку містить ця справа, саме щодо правозастосування відповідних норм права, не здійснив посилань на конкретні справи або їх кількісні показники, які б свідчили про те, що судами було сформовано різну правову позицію при вирішенні справ з подібними правовідносинами. Питання про застосування положень Закону України «Про санкції», рішення РНБО від 02 травня 2018 року, постанови Правління НБУ від 01 жовтня 2015 року № 654 «Про забезпечення реалізації і моніторингу ефективності персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)» можуть бути вирішені судом касаційної інстанції під час розгляду касаційної скарги відповідно до його повноважень.

3. Суд, який направив справу: КЦС ВС

Дата прийняття ухвали: 17 березня 2020 року

Справа № 761/42728/18 (Провадження № 14-41цс20).

Сторони/предмет: ОСОБА_1 до Державного архіву Київської області про зобов'язання вчинити дії.

Суддя-доповідач: Лященко Н. П.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: виключна правова проблема.

Опис: На думку КЦС ВС, розмежування адміністративної та цивільної юрисдикцій у справах за участю відповідачів – державних архівів, є виключною правовою

проблемою, вирішення якої необхідне для забезпечення розвитку права та формування єдиної правозастосовчої практики.

Позиція ВП ВС: ухвала КЦС ВС містить посилання на дві судові справи № 760/20628/18 та № 761/40087/18 за позовами ОСОБА_1 до установ державних архівів про зобов'язання вчинити дії. Однак аналіз відомостей Єдиного державного реєстру судових рішень не дає підстав стверджувати про наявність виключної правової проблеми в невизначеній кількості спорів у подібних правовідносинах та глибоких і довгострокових розходжень у судовій практиці в справах з аналогічними підставами позову та подібними позовними вимогами. Тобто аналіз судової практики не виявив виключної правової проблеми із зазначеного питання з урахуванням кількісного та якісного вимірів.

4. Суд, який направив справу: КГС ВС

Дата прийняття ухвали: 16 березня 2020 року

Справа № 910/14002/18 (Провадження № 12-19гс20).

Сторони/предмет: Озернянської сільської ради до Білоцерківської районної державної адміністрації, ДП «Дослідне господарство «Озерна» Інституту біоенергетичних культур і цукрових буряків» Національної академії аграрних наук України, ГУ Держгеокадастру у Київській області про визнання права та визнання недійсним державного акта на право постійного користування землею.

Суддя-доповідач: Уркевич В. Ю.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: виключна правова проблема.

Опис: На думку КГС ВС, виключна правова проблема полягає у тому, чи може вважатися правомірним втручання у мирне володіння майном скасування державного акта (іншого правопосвідчувального документа), виданого особі на право постійного користування земельною ділянкою, у випадку, якщо у відповідного уповноваженого органу була відсутня інформація про те, що права на частину земельної ділянки перейшли до іншої особи, оскільки така особа не виконала передбаченого Законом обов'язку щодо оформлення такого права на земельну ділянку.

Позиція ВП ВС: КГС ВС, вказуючи на наявність виключної правової проблеми у цій справі, жодних доводів на підтвердження кількісного критерію існування виключної правової проблеми у спірних правовідносинах не навів.

5. Суд, який направив справу: ККС ВС

Дата прийняття ухвали: 10 березня 2020 року

Справа № 185/2958/19 (Провадження № 51-4328км19)

за касаційною скаргою представника АТ «ПУМБ» Сальнікова Євгена Валентиновича на постанову Павлоградського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 05 квітня 2019 року та ухвалу Дніпровського апеляційного суду від 29 липня 2019 року.

Суддя-доповідач: Британчук В.В.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: виключна правова проблема.

Опис: На думку ККС ВС, виключна правова проблема полягає у нормативній неврегульованості порядку захисту права, порушеного внаслідок неприйняття у кримінальній справі процесуального рішення про скасування арешту майна, якщо матеріали кримінальної справи перебувають на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях і обґрунтовано спрогнозувати термін її розгляду і час ухвалення судового рішення, яким закінчується судовий розгляд (за процедурою КПК 1960 року), об'єктивно неможливо, як і те, що її фізично не знищено.

Позиція ВП ВС: в ухвалі не сформульовано, у чому полягає виключність правової проблеми, і не наведено обґрунтування неможливості вирішити цю проблему колегією суддів під час касаційного перегляду. Крім того, в ухвалі колегії суддів не зазначено жодного прикладу різного підходу у правозастосуванні під час такого перегляду.

6. Суд, який направив справу: ККС ВС

Дата прийняття ухвали: 03 березня 2020 року

Справа № 480/100/17 (Провадження № 13-14кс20)

за касаційними скаргами засудженого ОСОБА_1 та його захисника Качна Романа Юрійовича, засудженого ОСОБА_2 на вирок Заводського районного суду міста Миколаєва від 16 серпня 2017 року та ухвалу Апеляційного суду Миколаївської області від 12 липня 2018 року.

Суддя-доповідач: Єленіна Ж. М.

Підстава передачі на розгляд ВП ВС: виключна правова проблема.

Опис: ККС ВС вважає за необхідне визначити питання допустимості показань особи, які вона давала під час слідчого експерименту на стадії досудового розслідування згідно з положеннями частиною четвертою статті 95 КПК України, а також питання про те, чи стосуються ці положення лише показань, викладених у протоколі допиту, або будь-яких досудових показань, незалежно від того, за яких обставин такі показання отримані.

Позиція ВП ВС: касаційний суд зводить наявність правової проблеми при застосуванні норм права в цій справі до оцінки доказів та їх допустимості, при цьому не аргументує неповноти, суперечливості, неефективності правового регулювання тощо.

Дайджест судової практики Великої Палати Верховного Суду. Рішення, внесені до ЄДРСР за період з 01.03.2020 по 31.03.2020 / Відпов. за вип.: суддя ВП ВС, д-р юрид. наук О. Р. Кібенко. – Київ, 2020. – Вип. 19. – 38 стор.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень Великої Палати. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua